

Nr 39.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående nya bestämmelser om medlemskap av finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m., dels o c k i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 mars 1953 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 205, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden föreslagit riksdagen att godkänna de grunder för medlemskap av finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg, som *föredragande departementschefen, statsrådet Persson*, förordat, samt att medgiva, att bidrag till avlönande av i finska och tyska församlingarna i Stockholm anställda präster må utgå ur kyrkofonden enligt grunder, som förordats av föredragande departementschefen.

I anledning av propositionen har inom riksdagen väckts följande motioner, nämligen

inom första kammaren
nr 453 av herr *Mogård* och
nr 462 av herr *Lundqvist m. fl.* samt

inom andra kammaren
nr 568 av herr *Hallén*, likalydande med motionen nr 453 i första kammaren, och

nr 580 av herr *Cassel m. fl.*, likalydande med motionen nr 462 i första kammaren.

Vad motionärerna hemställt återgives i det följande.

Beträffande de skäl, som ligger till grund för de i propositionen framlagda förslagen, ävensom i fråga om de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

Utskottet har i ärendet mottagit dels en skrift från finska församlingens kyrkoråd, dels en skrift från tyska församlingens i Stockholm kyrkoråd och utdrag av kyrkostämmoprotokoll från samma församling, dels en skrift från biskopen *Manfred Björkquist* och dels en skrift från tyska församlingen i Göteborg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås ändrade bestämmelser om medlemskap av finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg, avsedda att träda i tillämpning å dag som Kungl. Maj:t bestämmer. De nya bestämmelserna förutses kunna komma att medföra minskning i församlingarnas skatteunderlag. I avvaktan på resultatet av en blivande utredning om vissa frågor, som sammanhänger med en framtida upplösning av församlingarna ifråga, föreslås att ur kyrkofonden skall efter Kungl. Maj:ts bedömande få givas bidrag till de båda Stockholmsförsamlingarna till bestridande av lönekostnader för i dessa församlingar anställda präster.

Inledning.

Förutom de territoriella församlingarna finns för närvarande inom riket följande sju *icke-territoriella församlingar av svenska kyrkan*, nämligen hovförsamlingen, Karlsborgs församling, Karlskrona amiralitetsförsamling, Skeppsholms församling i Stockholm, finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg. Av dessa är dock Karlsborgs församling endast delvis icke-territoriell. Sistberörda församling i den mån den är icke-territoriell, samt Karlskrona amiralitetsförsamling och Skeppsholms församling utgör *militära församlingar*. Nämnda finska och tyska församlingar plägar benämnas *nationella församlingar*.

I förordningen den 30 september 1910 (nr 103) angående behörighet att kyrkobokföras i icke territoriell församling av svenska kyrkan har meddelats detaljerade bestämmelser beträffande vilka personer som skall kyrkobokföras i hovförsamlingen och i de militära församlingarna. Beträffande de nationella församlingarna finns däremot i förordningen icke några motsvarande detaljbestämmelser utan endast ett hänvisningsstadgande av innehåll, att i nämnda församlingar skall kyrkobokföras de, som enligt vad därom är särskilt föreskrivet är medlemmar av dessa församlingar.

De i sistnämnda hänseende gällande bestämmelserna är meddelade: för finska församlingen i Stockholm i nådigt brev till överståthållarämbetet den 21 december 1840, för tyska församlingen i Stockholm i nådigt brev till överståthållarämbetet den 1 mars 1841 och för tyska församlingen i Göteborg i nådigt brev till länsstyrelsen därstädes den 5 maj 1882.

Enligt ifrågavarande bestämmelser skall till *finska församlingen i Stockholm* höra i Stockholm bosatta

- a) i Finland eller annorstädes av finska föräldrar födda personer,
- b) män av finsk börd och deras hustrur, även om dessa härstammar från annan nation än den finska,
- c) barn efter nämnda föräldrar, så länge de tillhör föräldrarnas hus, och även därefter, om de det åstundar, samt

d) styv- och fosterbarn, utan avseende å härkomst, så länge de är medlemmar av familjer tillhörande finska församlingen.

Dessa bestämmelser har tidigare så tolkats, att varje inom Finland född person, oberoende av trosbekännelse och medborgarskap, vid inflyttning till Stockholm — från Finland eller annan ort — kyrkoskrivits i finska församlingen, dock ej i Finland födda rikssvenskar, som bibehållit sitt svenska medborgarskap. Intill senare tid har alla personer, födda inom Norrbottens finsktalande församlingar, vid inflyttning till huvudstaden kyrkoskrivits i finska församlingen. Detta anses ha skett dels på grund av det i 1840 års bestämmelser förekommande uttrycket »annorstädes av finska föräldrar födda personer», dels ock på grund av att de tillhört ett inom Sverige befintligt finskt språkområde och ansetts böra tillhöra den församling, i vars kyrka de kunnat få tillfälle att deltaga även i finsk gudstjänst. Numera inskrives dock inga svenskfödda personer, som inflyttat till Stockholm från finsktalande församlingar i Norrbotten, i den finska församlingen i huvudstaden, därest de icke själva önskar det. Bestämmelsen att barn till föräldrar, som är kyrkoskrivna i finska församlingen, får kvarstå i denna, om de själva det åstundar, har tolkats så, att icke blott barn i första led, födda i finska församlingen, utan också barn i följande led fått tillhöra sina föräldrars församling, så länge de själva önskar det. Personer, som själva varit födda i finska församlingen eller vilkas föräldrar tillhört denna församling, har sålunda vid återinflyttning till Stockholm blivit kyrkoskrivna i finska församlingen, om de själva önskat det. Denna tolkning av uttrycket »barn efter nämnda föräldrar» synes ha tillämpats redan från början.

Enligt gällande bestämmelser skall till de *tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg* höra i respektive städer bosatta

1) i Tyskland eller annorstädes av tyska föräldrar födda personer av den evangelisk-lutherska trosbekännelsen,

2) män av tysk börd och deras hustrur, även om dessa härstammar från annan nation än den tyska, samt

3) barn efter nämnda föräldrar, så länge de tillhör föräldrarnas hus, och även därefter, om de det åstundar.

Sistnämnda bestämmelser har tolkats så, att med »i Tyskland eller annorstädes av tyska föräldrar födda personer» avses sådana, som använder tyska språket såsom modersmål, sålunda även österrikiska, tjeckoslovakiska och polska undersåtar m. fl., vilka tillhört den tysktalande befolkningen i respektive länder och tillika bekänner den evangeliska läran. Även personer tillhörande den tyska befolkningen i de förutvarande randstaterna vid Östersjön har ansetts vara inskrivningsskyldiga i tyska församlingen. Bestämmelsen, att barn efter nämnda föräldrar må tillhöra tyska församlingen, om de det åstundar, har sedan gammalt tolkats så, att den omfattat icke endast barn i första led utan också barn i följande led, och av-

ser sålunda, att församlingsmedlemmarnas efterkommande allt framgent får tillhöra tyska församlingen, om de så önskar.

Det må erinras, att grunden för anslutning till de tre nationella församlingarna icke utgöres av viss fortfarande eller förutvarande statstillhörighet utan av ett därifrån skilt nationalitetsbegrepp. I den finska församlingen skall kyrkobokföras även främmande trosbekännare men i de tyska endast sådana främmande trosbekännare, som är hustrur och i föräldrahemmet varande barn till församlingsmedlemmar. Andra främmande trosbekännare av tysk nationalitet skall alltså kyrkobokföras i vederbörlig territoriell församling.

I en den 13 september 1933 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ställd skrivelse hemställde *18 medlemmar av kyrkofullmäktige i Göteborg*, att Kungl. Maj:t måtte efter erforderlig utredning vidtaga sådana åtgärder, att stadens tyska församling, vars ekonomi på visst sätt var sammankopplad med de territoriella församlingarnas därstädes, för framtiden komme att i såväl ekonomiskt som administrativt hänseende helt och hållet *skiljas från nämnda territoriella församlingar*.

Sedan ifrågavarande framställning varit föremål för remissbehandling, anbefalldes Kungl. Maj:t den 10 maj 1935 kammarkollegiet att dels verkställa *utredning rörande den tyska göteborgsförsamlingens ställning såväl inom den svenska kyrkoorganisationen som ock särskilt i förhållande till Göteborgs Kristine församling och den kyrkliga samfälligheten i Göteborg* samt rörande vad därmed i övrigt kunde äga sammanhang, däribland *ägarerätten till Kristine kyrka*, dels till Kungl. Maj:t inkomma med berörda utredning och därvid avgiva de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

I en inom riksdagens första kammare år 1945 väckt *motion* (nr 40) hemställde *herr Sjödahl*, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder, varigenom den *tvångsvisa anslutningen till de tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg samt församlingar av motsvarande art avskaffades*.

Sedan motionen remitterats till första kammarens första tillfälliga utskott, inhämtade utskottet yttranden från domkapitlen i Stockholm och Göteborg samt från kammarkollegiet. Av domkapitlen infordrades utlåtanden från kyrkoråden i vederbörande nationella församlingar.

Första kammarens första tillfälliga utskott anförde i utlåtande (nr 9) över motionen bl. a., att gällande bestämmelser om anslutning till de finska och tyska församlingarna innebure, att även svenska medborgare tvångsvis anslötes till församlingar med främmande nationsbeteckning. Trots deras främmande nationsbeteckningar vore ifrågavarande församlingar svenska församlingar, ehuru tvåspråkiga, och de stode under respektive domkapitels lydnad samt åtnjöte icke understöd från annat land. Icke desto

mindre kunde den tvångsvisa anslutningen till de nämnda församlingarna, särskilt när det gällde den tredje generationen, betecknas som ett intrång i svenska medborgares frihet, och utskottet funne, att detta förhållande kunde giva anledning till ett nytt övervägande. Kammarkollegiet hade i sitt yttrande anfört, att ett avskaffande av den tvångsvisa anslutningen komme att aktualisera frågan om församlingarnas bestånd över huvud taget, då deras ekonomi icke torde kunna grundas enbart på frivillig anslutning till dem. Då emellertid i vissa avseenden skäl mot fortvaron av nuvarande ordning föreläge, anslöte sig utskottet till den mening, som utvecklats såväl av domkapitlet i Göteborg som av kammarkollegiet, nämligen att en utredning i ämnet måtte komma till stånd, varefter nödiga åtgärder, vartill utredningen kunde ge anledning, finge ankomma på Kungl. Maj:t. Utskottet hemställde därför, att första kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av spörsmålet, huruvida åtgärder borde vidtagas, varigenom den tvångsvisa anslutningen till de tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg samt församlingar av motsvarande art kunde avskaffas. — Första kammaren beslöt i enlighet med utskottets hemställan.

Sedan frågan hänskjutits till andra kammaren och dennas första tillfälliga utskott (utl. nr 14), anslutit sig till vad första kammarens första tillfälliga utskott anfört, biträdde andra kammaren första kammarens i ärendet fattade beslut.

Riksdagens skrivelse avläts den 29 juni 1945 (nr 470).

Kungl. Maj:t uppdrog den 13 juli 1945 åt *kammarrådet E. H. Schalling* att verkställa den av riksdagen begärda utredningen. Några särskilda direktiv för denna meddelades icke. Vidare beslöt Kungl. Maj:t den 31 december 1945 att återkalla det förut nämnda åt kammarkollegiet år 1935 givna utredningsuppdraget rörande tyska församlingen i Göteborg, med vilken utredning på grund av anvisningar från cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen fått anstå. Samtidigt föreskrevs, att handlingarna i detta ärende skulle överlämnas till Schalling, att av denne tagas i övervägande vid fullgörandet av det honom meddelade utredningsuppdraget.

Med skrivelse den 30 september 1947 har Schalling överlämnat *betänkande med utredning angående organisationen av den finska församlingen i Stockholm samt de tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.* (SOU 1947:56). I skrivelsen har Schalling — i det följande kallad utredningsmannen — framhållit, att han utgått ifrån, att uttrycket »motsvarande art» i riksdagens skrivelse har avseende på de till svenska kyrkan hörande s. k. nationella församlingarna. Utredningsmannen har i skrivelsen vidare meddelat, att han under utredningens gång hållit konferenser med berörda församlingars kyrkoråd samt, vidkommande tyska församlingen i Göteborg, med kyrkonämnden i staden.

Över betänkandet har yttrande avgivits av *kammarkollegiet* efter hörande av *överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, domkapitlen i Stockholm och Göteborg, församlingsdelegerade i Stockholm, kyrkofullmäktige i Göteborg samt vederbörande församlingar och deras prästerskap*. Sedan förnyade utlåtanden inhämtats av nämnda domkapitel, har *statskontoret* avgivit yttrande i ärendet.

I detta sammanhang må även erinras om att 1951 års kyrkomöte i skrivelse nr 22 — med anledning av en i ämnet väckt motion — hemställt, »att den pågående utredningen angående de icke-territoriella församlingarnas ställning måtte avslutas så snart ske kan».

I propositionen sid. 6—16 lämnas en historisk översikt över de nationella församlingarnas tillkomst och utveckling m. m., i huvudsaklig överensstämmelse med vad utredningsmannen anført, samt redogöres för de nationella församlingarnas nuvarande organisation m. m., privilegiernas innebörd och omfattning enligt utredningsmannens betänkande och rätten till Kristine kyrka och därmed sammanhängande frågor.

Utredningsmannens förslag.

Förslag till ändrade bestämmelser om medlemskap av nationell församling. I sitt betänkande har *utredningsmannen* föreslagit nya bestämmelser om medlemskap av nationell församling, vilka upptagits i ett förslag till *förordning angående medlemskap av den finska församlingen i Stockholm samt de tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg* (se bet. s. 139).

I anslutning till de föreslagna nya bestämmelserna har utredningsmannen anført i huvudsak följande.

Att, så länge dessa s. k. nationella församlingar existerar, bibehålla tvångsanslutning för personer, som icke är svenska medborgare, synes kunna motiveras redan med praktiskt administrativa skäl. Innan vederbörande avlagt det vittnesbörd att vilja definitivt ingå i det svenska samhället, som en ansökan om medborgarskap innebär, och denna ansökan bifallits, synes det önskvärt, att i de redan bestående institutioner, som de finska och tyska församlingarna utgör, är samlade invandrarna från de två nationaliteter, som normalt torde giva det största tillskottet utifrån. (Det bortses här från danskar och norrmän; språkskillnaden är för deras del icke väsentlig.) Nu rådande rättsuppfattning torde emellertid icke godkänna, att de som erhållit svenskt medborgarskap (naturaliserade personer) med tvång kvarhålls i en församling, som genom namn och gudstjänstspråk markerar sin skiljaktighet från vad som är regel i Sverige. Personer, som icke är infödda svenskar men förvärvat svenskt medborgarskap, är underkastade viss inskränkning i medborgerliga rättigheter. I och för sig kan ett bibehållande för sådana personer av tvångsanslutning till viss för-

samling icke anses kränka några grundläggande svenska rättsprinciper. Denna synpunkt gör sig givetvis mindre gällande beträffande personer, som är födda i Sverige såsom främmande stats undersåtar eller statslösa, men att göra en skillnad mellan dessa och sådana, som inflyttat vid tidig ålder, synes vara svårt utan att ingå på ett av naturliga skäl vanskligt bedömande av huruvida en sådan inom landet född person skall anses vara mera försvenskad än en som inflyttat vid t. ex. ett års ålder. Övervägande skäl synes därför tala för att upphäva tvångsanslutningen för alla svenska medborgare. Möjligen skulle en begränsning kunna tänkas i avseende å svenska medborgare, som icke behärskar svenska språket, men då denna grupp lär vara synnerligen obetydlig och framdeles torde med nu rådande praxis vid tilldelande av svenskt medborgarskap praktiskt taget försvinna, synes tillräcklig anledning till sådant undantag icke föreligga. Å andra sidan torde skäl saknas att upphäva den rättighet, som under århundraden tillkommit avkomlingar till medlemmar av finska och tyska församlingarna att kvarstå i sina förfäders församling. Denna rättighet lär väl normalt icke tagas i anspråk av andra än dem, som fortfarande känner sin gemenskap med församlingen. Detsamma bör givetvis gälla för deras hustrur och barn. Såväl den finska som de tyska församlingarna fyller oavsett deras betydelse för det religiösa livet en viktig uppgift såsom förmedlare för invandrare av övergången till svensk kulturmiljö. Det har vid överläggningar med de olika kyrkoråden betonats, att församlingarna icke vill förlora sin ställning såsom svenska församlingar och sin delaktighet i det svenska kulturarvet. Vid diskussion inom kyrkonämnden i Göteborg har framförts tanken, att de till utträde berättigade medlemmar av tyska församlingen där, som icke inom viss förelagd tid anmälde sin önskan att kvarstå i församlingen, skulle överföras till vederbörande bostadsförsamling. Ett dylikt förfarande skulle otvivelaktigt innebära ett psykiskt tvång, som möjligen skulle medföra en hastig avveckling av församlingen och fördenskull icke står i överensstämmelse med förut angivna uppfattning. Utredningsmannen anser sig därför icke kunna förorda förslag i sådan riktning.

Inom en nationell församling kan vid frivillig anslutning tvist uppkomma mellan makarna, huruvida frihet till utträde skall utnyttjas eller icke för makarnas eget och för barnens vidkommande. Det synes bäst överensstamma med nu gällande rätt, att en var av makarna bestämmer för sig och förmyndaren för omyndig.

Ytterligare en fråga uppställer sig i detta sammanhang till besvarande. Bör, där äktenskap ingås mellan personer, som tillhör olika församlingar inom samma stad, varav en eller båda äro s. k. nationella, hustrun äga rätt att kvarstå i sin församling även efter äktenskapets ingående samt mannen kunna oberoende av för honom gällande anslutningsregler ansluta sig till hustruns församling? Med förut angivna grundsatser skulle anslutningsrätt föreligga för hustruns del men icke för mannens. Det kan emellertid ifrågasättas huruvida icke, där hustrun tager i anspråk sådan rätt, denna ock bör utsträckas till mannen. En förändring i angiven riktning av anslutningsreglerna skulle i viss mån återge de finska och tyska församlingarna deras äldre karaktär av friförsamlingar. De skäl av praktisk art, som motiverat 1840 och 1841 års inskränkning av den frivilliga anslutningen synes numera väsentligen ha förlorat sin giltighet.

Det är också tänkbart att person, som har nära förbindelse med finskt eller tyskt kultur- och samhällsliv och endast på grund av bosättning utan-

för Stockholms eller Göteborgs stadsområde är hindrad att tillhöra därvarande finska eller tyska församling, på grund härav eller eljest av giltiga personliga skäl önskar tillhöra någon av de finska och tyska församlingarna. Det synes böra beredas möjlighet för Kungl. Maj:t att i dylikt fall på ansökan medgiva sådan anslutning, där sökanden är bosatt inom vederbörande stift.

Ekonomiska och organisatoriska konsekvenser av ändrade regler om medlemskap. Därest reglerna om medlemskap av nationell församling utformas i enlighet med utredningsmannens förslag, uppkommer frågan, vilka organisatoriska och ekonomiska konsekvenser förslaget genomförande kan få för församlingarna och huruvida särskilda åtgärder i anledning härav är påkallade. Utredningsmannen har till en början närmare berört frågan om de ekonomiska verkningarna av en vidgad frihet till utträde ur församlingarna och anfört:

Den minskning av det för närvarande växande medlemstalet, som kan tänkas bli en följd av utträdesrättens utvidgning, sammanhänger med såväl psykologiska som ekonomiska faktorer. De förra torde göra sig gällande först och främst hos församlingsmedlemmar, som saknar känslan av naturligt samband med församlingen. Denna grups omfattning undandraget sig för närvarande varje bedömande. Det är dock knappast antagligt, att gruppen är så stor, att dess utnyttjande av den vidgade utträdesrätten skulle komma att nedbringa medlemstalet därhän, att församlingens existens såsom egen kyrkokommun sättes i fara. I finska församlingen kvarstår för närvarande (år 1947) bortåt 400 medlemmar som har rätt att utträda, i den tyska Stockholmsförsamlingen omkring 250 och i Göteborgsförsamlingen omkring 120. En genom utträdet uppkommen minskning i skatteunderlag och därav orsakad nödvändighet att höja uttaxeringen för församlingens utgifter kan däremot, såvitt angår de två församlingarna i Stockholm, medföra allvarliga olägenheter; så länge den tyska församlingen i Göteborg är delaktig i den kyrkliga samfälligheten där, kan sådana konsekvenser icke uppkomma för denna församling. Visserligen är uttaxeringen i de finska och tyska församlingarna i Stockholm (70 respektive 60 öre per skattekrone för år 1947) icke avsevärt högre än medeltalet för de territoriella församlingarnas skattebetalare (cirka 50 öre per skattekrone för år 1947), och något starkt ekonomiskt intresse av utträde kan därför icke anses föreligga. Det förhåller sig emellertid så, att den del av skatteunderlaget för finska församlingen, som enligt 1945 års taxering belöpt på svenska medborgare, hustrur till främmande stats medborgare eller statslösa undantagna, utgör icke mindre än 72 procent av församlingens hela skatteunderlag; ett utträde av de personer, som uppbär nämnda 72 procent, 1 184 vid 1946 års ingång, skulle med oförändrad utgiftsstat för sagda år ha påkallat en förhöjning av uttaxeringen från 70 öre till omkring 2 kronor. I den tyska församlingen i Stockholm representerar motsvarande grupp, 2 144 personer, cirka 78 procent av skatteunderlaget och en fullständig förlust av detta skulle, under enahanda förutsättning, ha resulterat i en förhöjning av uttaxeringen från 60 öre till omkring 3 kronor per skattekrone. Det är att befara, att även utträdet av ett mindretal kan, så snart detta avspeglas i ökad uttaxering, öka farten i utträdesfrekvensen.

Vad den tyska församlingen i Göteborg angår skulle ett fullt utnyttjande av den fria utträdesrätten samtidigt som församlingen skildes från delaktighet i den kyrkliga samfälligheten betyda medlemstalets nedgång från 647 till 142 (siffrorna för 1946 års ingång) och skatteunderlagets från 17 865 till 1 983 skattekronor samt därigenom rycka undan förutsättningarna för församlingens existens såsom självständig enhet. (För Göteborgsförsamlingens del har förevarande fråga närmare berörts av utredningsmannen i speciellt avsnitt, vilket kommer att behandlas i det följande.)

Utredningsmannen har därefter framhållit, att ett mera omfattande utträde ur finska och tyska Stockholmsförsamlingarna kan aktualisera frågan om dessa församlingars upplösning, och därom anfört följande.

Skulle utträdesrätten komma att tagas i anspråk i så stor omfattning, att de båda Stockholmsförsamlingarnas fortvaro såsom självförsörjande enheter omöjliggöres, är det icke uteslutet, att fråga kan väckas om vederbörande församlings upplösning samt konstituerande av en friförsamling av s. k. utlandsförsamlings typ, bestående av uteslutande främmande statsborgare; en sådan församling bleve beroende av utländsk hjälp och skulle under denna förutsättning icke kunna behålla sin svenska karaktär. Det är icke heller otänkbart, att en dylik friförsamling skulle kunna göra anspråk på den upplösta församlingens kyrka och kyrkoegendom. Det synes därför vara ett svenskt intresse, att den minskade församlingen sättes i stånd att fortleva inom den svenska kyrkoorganisationen; härför talar också en skäligen hänsyn till äldre försäkringar härom från statsmakternas sida. Redan i nu föreliggande läge — alltså innan det visat sig, vilka konsekvenser utträdesrättens vidgande komme att få — synes det erforderligt att undersöka, vilka utvägar står till buds för tillgodoseende av angivna önskemål.

Utredningsmannen har därför övervägt de olika åtgärder, som kan tänkas ifrågakomma för att vid ett större utträde ur de finska och tyska Stockholmsförsamlingarna bereda dessa erforderligt *ekonomiskt stöd*. Därvid har utredningsmannen diskuterat fyra alternativa möjligheter. En av dessa är *anslutning* av nämnda församlingar till den *existerande kyrkliga samfälligheten mellan huvudstadens territoriella församlingar*. Utredningsmannen har därom anfört i huvudsak följande.

Närmast ligger måhända till hands en anslutning till den kyrkliga samfälligheten mellan Stockholms territoriella församlingar, vilken genom utträden ur de finska och tyska församlingarna skulle erhålla ökning i sitt skatteunderlag. Ett precedensfall för en sådan lösning erbjuder den tyska Göteborgsförsamlingens delaktighet i den kyrkliga samfälligheten där. Stockholmsförsamlingens skulle alltså övertaga ansvaret för avlöning av prästerskap och kyrkobetjante samt reellt huvudparten (4/5) av kostnad för eventuell ombyggnad av kyrka och församlingshus. En lättnad skulle härigenom kunna vinnas å lönekontot med för närvarande cirka 40 öre per skattekrona för vardera församlingen, men i stället skulle tillkomma utdebitering till samfälligheten (år 1947 26 öre per skattekrona). En anslutning till samfälligheten nödvändiggör ändring i lagen om församlingsstyrelse i Stockholm.

Ett lättande av församlingsekonomin kan enligt utredningsmannen även ske genom *lönebidrag från kyrkofonden till prästlönerna*, i likhet med vad nu är fallet i den finska församlingen. Utredningsmannen anser emellertid att ett ekonomiskt stöd i denna form skulle bli av alltför ringa betydelse.

Ett tredje alternativ är enligt utredningsmannen att — i likhet med vad fallet är i Finland såvitt angår de tyska församlingarna där — till de båda Stockholmsförsamlingarna ansluta personer av finsk respektive tysk nationalitet, som är bosatta i *kommuner utanför Stockholm* och icke är svenska medborgare. Beträffande detta alternativ anför utredningsmannen:

Av praktiska förvaltningskäl läser ett sådant område icke kunna göras större än Stockholms stift. Inom detta är, utom Stockholms stad, enligt uppgifter från slutet av år 1946 bosatta nära 400 personer av finsk och omkring 600 personer av tysk nationalitet, som icke är svenska medborgare, svenska hustrur inberäknade. En anordning av antydd karaktär kunde visserligen medföra en icke oväsentlig förstärkning av respektive församlingar i avseende å medlemstal men sannolikt i relativt ringa mån beträffande skatteunderlag. Anordningen skulle innebära, att dessa personer bleve kommunalt skattskyldiga utom och kyrkligt inom Stockholm, alltså ett tillskapande av en oregelbundenhet i indelningen. En anpassning av ett sådant förhållande till det nya uppbördssystemet skulle medföra vissa olägenheter i form av ökat besvär för debiterings- och uppbördssorganen.

Såsom ett fjärde alternativ nämner utredningsmannen, att den minskade församlingen under en ej alltför kort övergångstid av statsmedel erhåller viss ersättning i *skatteutjämnings* form för förlust av församlingsavgifter. Ersättningsrätten synes utredningsmannen skäligen böra inträda, så snart församlingens skatteunderlag i förhållande till 1947 års taxering nedgått med mera än 20 procent, samt utgå med 70 öre per skattekrone i den finska och 60 öre i den tyska församlingen, första året helt och för varje efterföljande år minskat med 5 procent i fallande skala. Ersättningen skulle alltså ha upphört efter 20 år.

I fråga om *valet av alternativ* har utredningsmannen anfört följande.

Med frågan om vilket av dessa alternativ skall komma till användning skulle kunna anstå, till dess det visat sig huru de nya bestämmelserna med den vidgade rätten till ut- och inträde i församlingen verkar och frågans upptagande få bero på framställning av vederbörande församling. Emellertid har, vid förhandlingar med vederbörande kyrkoråd, från dessas sida uttalats önskemålet, att redan i sammanhang med huvudfrågans avgörande frågan om tryggade ekonomiska villkor för församlingarna borde lösas. I detta hänseende har från båda kyrkorådens sida sympati uttalats för det första av här angivna alternativ. Anslutning till den kyrkliga samfälligheten torde emellertid förutsätta, att prästerskapets löner i de finska och tyska församlingarna fastställas av Kungl. Maj:t. Så har skett beträffande tyska församlingen i Göteborg.

Utredningsmannen, som sålunda uttalat sig för anslutning av de finska och tyska Stockholmsförsamlingarna till huvudstadens kyrkliga samfällighet, har utarbetat förslag till erforderlig ändring av lagen om församlingsstyrelse i Stockholm (bet. sid. 140).

Speciella synpunkter på tyska församlingen i Göteborg. Utredningsmannen har därefter närmare behandlat den tyska Göteborgsförsamlingens framtida ställning och därom anfört i huvudsak följande.

Även om den tyska församlingens inslag av ännu icke acklimatiserade tyskar medför en del arbetsuppgifter, som icke förefinns i de territoriella församlingarna, kan församlingens kyrkoherde vid jämförelse med övriga kyrkoherdetjänster i staden icke anses ha full sysselsättning vid tjänsten. Det nuvarande läget har emellertid framgått ur 1870-talets uppgörelse, vari den tyska församlingen — vilken, såsom förut visats, får anses såsom den gamla Kristine församlings rättsinnehavare — icke enbart var mottagande part. I händelse av en upplösning av gemenskapen torde församlingen ha giltiga anspråk på att ensam disponera över Kristine kyrka och denna — jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 7 mars 1785 — tillkommande tonnageavgifter av till Göteborg ankommande tyska och holländska fartyg samt att från samfälligheten erhålla ersättning, beräknad efter nutida värden, för de tillgångar denna år 1883 mottagit från församlingen. En konsekvens härav skulle bli, att Kristine territoriella församling komme att utestängas från kyrkan. Å andra sidan skulle för den tyska församlingen, som enligt privilegierna själv har att svara för kyrkans underhåll samt prästerskapets och kyrkobetjäntes avlöning, de ekonomiska konsekvenserna, om alla svenska medborgare utträdde ur församlingen, bli katastrofala. En för båda av frågan närmast berörda parter — den tyska församlingen och samfälligheten — tillfredsställande lösning skulle enligt utredningsmannen kunna utan upplösning av gemenskapen vinnas sålunda att, med indragning av kyrkoherdetjänsten i tyska församlingen vid nuvarande innehavarens avgång, denna församling såsom annexförsamling förenas med Kristine territoriella församling till ett pastorat, samt att i detta inrättas en komministerstjänst med skyldighet för innehavaren att sköta kyrkobokföringen för den tyska församlingen och med tjänstgöring företrädesvis i denna. Såsom behörighetsvillkor för tjänsten skulle föreskrivas, att sökande skall äga genom intyg styrka, att han äger för tjänsten erforderlig kunskap i svenska och tyska språken.

I anslutning till nämnda förslag har utredningsmannen även förordat vissa ändringar i gällande bestämmelser om tillsättning av ordinarie prästerlig tjänst i den tyska Göteborgsförsamlingen. Utredningsmannen har även tänkt sig möjligheten, att innehavaren av den nyinrättade komministerstjänsten skall tjänstgöra uteslutande i den tyska församlingen och sålunda ej vara skyldig biträda med pastoralvärden inom Kristine territoriella församling. I anslutning till sina förslag angående tyska Göteborgsförsamlingen har utredningsmannen utarbetat förslag till nådigt beslut angående ändring i organisation och indelning beträffande Kristine tyska församling i Göteborg (bet. sid. 141 och 142.)

Yttrandena.

Finska församlingen i Stockholm och dess kyrkoherde har tillstyrkt utredningsmannens förslag.

Tyska församlingen i Stockholm har i sitt yttrande — i vilket församlingens kyrkoherde instämt — i huvudsak ställt sig avvisande till utredningsmannens förslag.

Församlingsdelegerade i Stockholm har tillstyrkt upphävande av tvångsanslutningen av svenska medborgare till finska och tyska församlingarna i Stockholm samt, därest så sker, icke funnit skäl till erinran mot anslutning av församlingarna till den kyrkliga samfälligheten i huvudstaden. En *reservant* inom delegerade har dock ansett, att frågan om valet mellan utredningsmannens olika alternativ för tryggande av församlingarnas ekonomi skulle — på framställning av vederbörande församling — upptagas till avgörande först sedan det visat sig, huru de föreslagna anslutningsbestämmelserna verkade.

I sitt första yttrande över betänkandet ansåg sig *domkapitlet i Stockholm* icke kunna ta slutgiltig ställning till utredningsmannens förslag, förrän den då aktuella frågan om ny religionsfrihetslagstiftning blivit slutbehandlad.

Tyska församlingen i Göteborg och dess kyrkoherde har i fråga om församlingens uppgifter och fortsatta tillvaro samt anslutningsbestämmelsernas utformning uttalat i huvudsak samma synpunkter som den tyska församlingen i Stockholm.

Majoriteten inom *kyrkofullmäktige i Göteborg* och majoriteten av *domkapitlet i Göteborg* — vid avgivande av dess första yttrande över betänkandet — har tillstyrkt utredningsmannens förslag, vad angår frågan om den tyska Göteborgsförsamlingens organisation.

Från domkapitelsmajoritetens yttrande har två ledamöter (herrar Sjödahl och Ohlon) anmält avvikande mening och anfört i huvudsak följande.

Jämväl icke svenska medborgare bör äga rätt att utträda ur nationell församling. Eljest skapas lätt många onödiga personliga konflikter. Men även om all tvångsvis anslutning till sådan församling upphör, kan både behovet och lämpligheten att sammanföra svenska medborgare, utländska medborgare av olika nationalitet (exempelvis tyska samt tyskspråkiga polska, tjeckoslovakiska, österrikiska, schweiziska och danska medborgare) och statslösa i särskilda av svenska staten upprättade församlingar ifrågasättas. I vart fall bör svenska medborgare hänföras till de territoriella församlingarna. Av i betänkandet lämnade uppgifter framgår klart, att från språkliga synpunkter, vilka säkerligen spelat stor roll vid de nationella församlingarnas uppkomst, något behov icke längre föreligger av dylika församlingar. Någon anledning finns icke att — på sätt i betänkandet föreslås — utvidga rätten till frivilligt inträde i de nationella församlingarna. Dessa församlingar bör icke tillhöra de kyrkliga samfälligheterna i respektive städer. Under en övergångstid, exempelvis till de nuvarande kyrkoherdarnas

avgång eller under en bestämd tidsperiod, kan nu rådande förhållanden bibehållas, dock med rätt för varje medlem av nationell församling att övergå till territoriell sådan. En undersökning bör igångsättas om den ekonomiska avvecklingen av sambandet mellan å ena sidan den tyska församlingen i Göteborg samt å andra sidan den kyrkliga samfälligheten där och Kristine territoriella församling.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har — i likhet med reservanterna inom domkapitlet — förordat införande av rätt för icke svensk medborgare att utträda ur nationell församling, varemot föredraganden, landskamreraren i länet, helt tillstyrkt de av utredningsmannen föreslagna anslutningsbestämmelserna. Beträffande den framtida organisationen av tyska Göteborgsförsamlingen har länsstyrelsen uttalat samma uppfattning som kyrkofullmäktige i staden.

Inom *kammarkollegiet* har majoriteten anfört i huvudsak följande rörande de av utredningsmannen föreslagna anslutningsbestämmelserna.

Att helt försvenskade ättlingar till de ursprungligen finska och tyska medlemmarna av vederbörande nationella församling i flera generationer kvarstått i församlingarna synes från början aldrig ha varit avsett (betänkandet sid. 114). I Kungl. Maj:ts instruktion för pastor primarius och Stockholms stads konsistorium den 16 december 1668 tillhölls sålunda de svenskspråkiga att icke hålla sig till tyska församlingen, »vilket är emot den församlingens fundation och stiftelse», utan till vederbörande territoriella församling (sid. 69), och enligt en kungl. resolution den 24 november 1691 skall ha förklarats, att till numera upphörda tyska församlingen i Karlskrona skulle höra infödda tyskar endast så länge de icke var mäktiga svenska språket (sid. 106).

Sedan församlingsmedlemmarna blivit svenska medborgare, kan deras övergång till de territoriella församlingarna bereda större möjligheter till närmare samhörighet med de infödda och deras slutliga sammansmältning med nationen. Något allmänt intresse kan icke anses föreligga för att till dylika av språkliga skäl bildade församlingar hänföra personer, vilka förstår svenska språket och blivit svenska medborgare. Det må erinras, att för vinande av svenskt medborgarskap i regel fordras kunnighet i svenska språket. För dylik person, som från annan ort i riket inflyttar till Stockholm eller Göteborg, måste det te sig oegentligt att, sedan han tillhört en vanlig territoriell församling, bliva överförd till en huvudsakligen för utländska medborgare avsedd församling. Såsom Stockholms stads konsistorium redan år 1830 uttalade (betänkandet sid. 10) bör varje församling i regel vara territoriell och avsteg från denna regel vara att anse som nödfallsanordning, behövligen endast så länge nödfallet varar. Tidigare har som bekant funnits ett flertal personella församlingar, såsom — utom andra tyskspråkiga än de nuvarande — s. k. hospitals-, slotts- och garnisonsförsamlingar m. fl. Flertalet av dylika församlingar har emellertid upphört och medlemmarna har överförts till vederbörande territoriella församling.

Den rätt att välja församling, som enligt förslaget skulle tillkomma svenska medborgare av utländsk börd, är en förmån, som icke tillkommer andra svenska medborgare, och lämpligheten av en dylik valrätt kan starkt ifrågasättas. Avsteg från huvudregeln, att var och en skall kyrkobokföras

i den territoriella församling där han är bosatt, bör ske endast om behov därav föreligger. Särskilt måste det ur administrativ synpunkt anses olämpligt, att avkomlingar av för länge sedan försvenskade tyskar och finnar skall tillhöra annan församling än den där de är bosatta.

Principiellt bör sålunda svenska medborgare tillhöra de svenska territoriella församlingarna. Kollegiet kan därför icke tillstyrka rätt för svenska medborgare, som är avkomlingar av inflyttade tyskar och finnar, att tillhöra dylik församling. Däremot har kollegiet icke något att erinra emot att dylik rätt tillägges den första generationen invandrare, även sedan de blivit svenska medborgare. Rätt att kvarstå bör även av billighetskäl tillkomma de nuvarande medlemmarna, även om de är svenska medborgare.

De av utredningsmannen föreslagna utvidgade möjligheterna för svensk medborgare att frivilligt ansluta sig till nationell församling avstyrkes.

Emot bibehållande av tvångsanslutningen för icke svenska medborgare har kollegiet ingen erinran. Viss jämkning av de föreslagna bestämmelserna rörande tvångsanslutningen har dock kollegiet ansett behövlig.

Ett på förenämnda grunder uppgjort förslag till författningsbestämmelser i ämnet har bifogats kollegiets yttrande.

Beträffande frågan om församlingarnas bibehållande och de ekonomiska konsekvenserna av nya anslutningsbestämmelser har kollegiets majoritet anfört i huvudsak följande.

Därest svenska medborgare icke längre kommer att tillhöra församlingarna i samma utsträckning som förut, kan måhända göras gällande, att ur svensk synpunkt icke kan finnas något intresse för församlingarnas bibehållande såsom svenska statskyrkoförsamlingar eller i varje fall för att bereda församlingarna ekonomiskt stöd av allmänna medel. Av utredningen i ärendet synes det dock kollegiet, som om utredningsmannens uttalande, att församlingarna fyller en viktig uppgift såsom förmedlare för invandrare av övergången till svensk kulturmiljö, vore riktigt. Att för de till ifrågakommande språkgrupper hörande invandrare, vilka torde vara jämförelsevis talrika, bibehålla församlingarna såsom deras första kyrkliga hemvist kan ha sin betydelse. Härtill kommer, vad finska församlingen angår, att gudstjänst på finska språket, såsom nämnts, skall hållas i finsktalande bygder i Sverige. Det torde vara berättigat, att även i Stockholm, där jämförelsevis många finskspråkiga finnes, möjlighet beredes dem att åhöra gudstjänst på finska språket och att tillgång till sjulasörjare kunnig i detta språk finnes. Med finska församlingens bibehållande kan detta behov tillgodoses.

I och för sig har kollegiet sålunda icke något att erinra emot bibehållandet av församlingarnas nuvarande rättsliga ställning. Förutsättning härför är givetvis, att församlingarna fyller ett behov för ett icke alltför obetydligt antal medlemmar och att tillräckligt ekonomiskt underlag finnes.

I huru stor grad de förändrade anslutningsbestämmelserna kommer att inverka på församlingarnas medlemsantal är nu icke möjligt att bedöma. Även om antalet avgångna icke kommer att omfatta samtliga svenska medborgare, torde en minskning av antalet i varje fall kunna förutses. Skulle det visa sig att medlemsantalet skulle sjunka avsevärt, borde frågan om församlingarnas ställning tagas i förnyat övervägande.

Såsom förut anförts förutsätter kollegiet, att församlingarnas bibehållande såsom svenska kyrkoförsamlingar är av allmänt intresse. Med en dylik utgångspunkt synes det rättvist och riktigt, att medlemmarna av dessa församlingar kommer i åtnjutande av samma förmåner som övriga skatte- dragare i Stockholm. På grund härav och då Stockholms församlingsdelegerade icke haft något att erinra mot utredningsmannens förslag om församlingarnas anslutning till den mellan Stockholms territoriella församlingar bildade ekonomiska samfälligheten, anser kollegiet sig böra tillstyrka detta förslag.

I fråga särskilt om den tyska församlingen i Göteborg har kollegiets majoritet framhållit huvudsakligen följande.

Med hänsyn till församlingens ringa medlemstal kan dess bibehållande och understödjande med skattemedel uppenbarligen icke vara påkallat. De församlingen genom privilegier beviljade rättigheterna torde icke kunna lägga hinder i vägen för församlingens upplösning, om förutsättning för dess fortsatta existens saknas. Kollegiet anser på grund härav hinder icke möta mot förordnande om församlingens upphörande och dess medlemmars överförande till vederbörande territoriella församlingar. På liknande sätt har andra tyska församlingar, t. ex. Karlskrona tyska församling, upphört (se betänkande sid. 105 ff). Beslut om församlingens upplösning torde emellertid icke böra gå i verkställighet förrän nuvarande kyrkoherden i församlingen avgått från sin befattning. Även om församlingen skulle kunna göra anspråk på äganderätt till Kristine kyrka, synes dock församlingens rättigheter vid församlingens upplösning komma att förfalla. Då Kristine kyrka jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 5 maj 1882 upplåtits till begagnande även av Kristine territoriella församling samt tyska församlingens övriga fastigheter och lösa egendom jämte dess kassor och donerade medel överlämnats till den kyrkliga samfälligheten, läser något beslut om dispositionen av kyrkan och övrig egendom icke påkallas i samband med församlingens upplösning.

Från vad kammarkollegiets majoritet yttrat har dåvarande generaldirektören Sverne och kammarrådet Åberg i vissa hänseenden uttalat avvikande mening, därvid den senare dock biträtt det slut, vartill majoriteten kommit.

Generaldirektören Sverne har anfört huvudsakligen följande.

Ur folkbokföringssynpunkt måste det anses önskvärt, att bestämmelserna om kyrkobokföring och mantalsskrivning göres så enkla och undantagslösa som möjligt. Detta önskemål skulle otvivelaktigt komma att bli bättre tillgodosett än vad nu är fallet, om bestämmelserna utformades så att envar här i riket bosatt fysisk person, vare sig han är en svensk medborgare eller utlänning, blir skyldig att låta kyrkoskriva sig i den församling, där han har sin bostad. För att detta skall bli möjligt bör Kungl. Maj:t förordna om upplösning av det fåtal icke-territoriella församlingar, som ännu finns i landet.

Vad särskilt de finska och tyska församlingarna angår har i betänkandet icke anförts övertygande skäl till stöd för att för dem skulle föreligga sådana särskilda förhållanden som kan motivera deras bibehållande som egna kyrkliga kommuner. Att svenska medborgare av utländsk börd skall ha

förmånen att själva välja församling synes mig ej vara berättigat eller lämpligt. Ej heller kan numera några bärande skäl anföras för att tillerkänna finska och tyska medborgare en dylik förmånsställning endast därför, att de har eller får Stockholm eller Göteborg som sin bostadsort. Det torde ej med fog kunna göras gällande, att för de finsk- eller tyskspråkiga personer, som är bosatta i Stockholm eller Göteborg, skulle förefinnas ett större behov av att få sammansluta sig till särskilda församlingar än exempelvis för de finskspråkiga inom Lappmarkerna eller för sådana danskar, som är bosatta i Malmö.

Den önskvärda reciprociteten länderna emellan kan ej heller åberopas som skäl för ett bibehållande av de finska och tyska församlingarna här i landet. De svenska medborgare, som är bosatta i Helsingfors respektive Berlin, har nämligen där icke någon rätt att bilda egna kyrkliga kommuner. De får åtnöja sig med att kunna vinna anslutning till de där varande kyrkliga föreningarna, de s. k. utlandsförsamlingarna, vilka ekonomiskt understöddes av svenska staten och står under dennas beskydd.

Kollegiet hade därför bort i förevarande ärende i första hand hemställa, att Kungl. Maj:t måtte förordna om upplösning av de finska och tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg, varvid närmare föreskrifter bör meddelas om ett likvidationsförfarande rörande den egendom, som må tillhöra församlingarna.

Domkapitlet i Stockholm har i ett i ärendet avgivet förnyat yttrande tillstyrkt utredningsmannens förslag med den jämkningen, att finskspråkig svensk medborgare, som är född i Norrbottens finsktalande församlingar, bör erhålla rätt att genom anmälan vinna inträde i finska församlingen i Stockholm.

Majoriteten av *domkapitlet i Göteborg* har i ett i ärendet avgivet förnyat yttrande framhållit bland annat att, då det icke syntes troligt, att ett beslut om upplösning av tyska Göteborgsförsamlingen, vilket domkapitlet motsätter sig, kan ske förrän nuvarande kyrkoherden i församlingen avgått och då detta sannolikt dröjer ytterligare ett 20-tal år, det vore lämpligast att avvakta den framtida utvecklingen och upptaga frågan till slutligt avgörande först vid blivande vakans å ifrågavarande kyrkoherdetjänst.

TVå ledamöter av domkapitlet (herrar Sjö Dahl och Ohlon) har uttalat, att de *dels* anslöte sig till kammarkollegiets förslag om upplösning av den tyska Göteborgsförsamlingen, *dels ock* i princip biträdde generaldirektören Svernes förslag om upplösning jämväl av de finska och tyska Stockholmsförsamlingarna. Därest de nationella församlingarna anses böra bibehållas, åberopade nämnda ledamöter vad de anført i anslutning till domkapitlets tidigare yttrande i ärendet.

Statskontoret har funnit sig böra bestämt förorda, att särbestämmelserna rörande kyrkoskrivning i de s. k. nationella församlingarna upphäves, och i anslutning härtill framhållit följande.

Med en sådan åtgärd följer emellertid att dessa församlingar automatiskt kommer att upplösas. Därmed uppkommer även frågan om hur man skall

förfara med de upplösta församlingarnas kyrkor och kyrkoegendom. Då denna fråga icke närmare utretts i betänkandet och en upplösning av församlingarna knappast synes böra komma till stånd, förrän klarhet härutinnan vunnits, får statskontoret föreslå, att församlingarna ej omedelbart upplöses utan att de i avvaktan på resultatet av en sådan utredning alltjämt får bestå och att nu endast den tvångsvisa anslutningen av svenska medborgare upphäves. En utredning i nämnda hänseende bör emellertid snarast komma till stånd.

Departementschefen.

Föredragande departementschefen har anfört bland annat följande:

»Under 1500- och 1600-talen bildades, på grund av förekomsten av betydande finska och tyska befolkningsgrupper med evangelisk-luthersk trosbekännelse, i Stockholm en finsk och en tysk församling samt i var och en av städerna Göteborg, Malmö, Norrköping och Karlskrona en tysk församling. Tillkomsten av dessa s. k. nationella församlingar, som alla tillhörde svenska kyrkan och till en början åtnjöt ekonomiskt stöd av svenska staten, får ses mot bakgrunden av den evangelisk-lutherska kyrkans uppfattning, att gudstjänst skall hållas på det språk menigheten förstår. Av de sålunda bildade nationella församlingarna har de i Malmö, Norrköping och Karlskrona upplösts under 1800-talet.

Genom att helt försvenskade avkomlingar till de ursprungliga församlingsmedlemmarna i flera generationer kvarstod i de nationella församlingarna — något som ej torde ha varit avsett vid deras bildande — upphörde så småningom språkgemenskapen att vara grund för församlingsanslutningen. Redan vid mitten av 1700-talet torde församlingarna ha omfattat ett stort antal medlemmar, som varit kunniga även i svenska språket.

För egen del finner jag det icke möjligt att i vår tid bibehålla tvångsanslutning av svenska medborgare av finsk eller tysk börd till de nationella församlingarna, vilka genom namn, gudstjänstspråk, församlingsprästerskapets tillsättning och även eljest bär en viss utländsk prägel.

Enligt min mening bör ej heller valfrihet finnas för nyssnämnda svenska medborgare att tillhöra nationella församlingar. En sådan valfrihet strider nämligen mot den grundläggande principen för svenska medborgares — och här i riket bosatta utlänningars — församlingstillhörighet, som innebär tvångsanslutning till viss församling enligt territoriell eller personell grund. Något egentligt behov att för svenska medborgare av finsk eller tysk börd avvika från angivna princip torde ej heller föreligga. Att göra avsteg därifrån av språkliga skäl synes ej påkallat, då den som upptages till svensk medborgare i regel torde vara kunnig i svenska språket. Svenskspråkiga personers medlemskap av de nationella församlingarna synes dess-

utom vara emot dessas 'foundation och stiftelse'. Det lärer också få anses vara ett svenskt intresse, att naturaliserade personer, om de önskar aktivt deltaga i församlingslivet, gör detta i en territoriell församling, då deras försvenskning därigenom torde underlättas. Även från administrativa synpunkter torde förenklingar kunna vinnas genom att alla svenska medborgare enligt huvudregeln hänföres till de territoriella församlingarna.

Om sålunda svenska medborgare icke skall vara skyldiga eller äga rätt att tillhöra nationella församlingar, uppkommer frågan, huruvida dessa församlingar bör bibehållas och då endast för utländska medborgare. Såsom skäl för församlingarnas bibehållande skulle kunna åberopas — förutom traditionssynpunkter — att genom bibehållandet nämnda medborgare, som till stor del icke torde behärska svenska språket, skulle beredas möjlighet att även framdeles deltaga i gudstjänster och övrig verksamhet i en finsk- respektive tyskspråkig församling. Det har även framhållits, att medlemskap av en sådan församling skulle för här avsedda utländska medborgare förmedla övergången till svensk kulturmiljö. Beträffande sistnämnda synpunkt, vilken framhävts av utredningsmannen och kammarkollegiet, bör dock påpekas, att den givetvis ej kan gälla andra än dem, som mera aktivt deltagar i församlingslivet, och att den torde väsentligen minska i betydelse, om svenska medborgare icke skall vara anslutna till församlingarna.

Mot församlingarnas bibehållande synes å andra sidan flera vägande skäl kunna anföras. Framhållas kan sålunda, att ifrågavarande församlingar innebär undantag från den i Sverige tillämpade huvudregeln, att här bosatta utländska medborgare skall tillhöra de territoriella församlingarna. Nämnda regel gäller nämligen för alla utländska medborgare, som icke är av finsk eller tysk börd, liksom för de utländska medborgare av dylik börd, som är bosatta utanför Stockholm och Göteborg. De nationella församlingarna medför också, enligt vad jag inhämtat, påtagliga administrativa nackdelar, i första hand för huvudstadens uppbördsorgan. Vidare må påpekas att, även om många av ifrågavarande utlänningar betraktar det som en förmån att få tillhöra en nationell församling, andra av dem kan ha en motsatt uppfattning, vilket också i kända fall kommit till tydliga uttryck. De bakomliggande orsakerna till en dylik uppfattning kan vara skiftande. Såsom exempel härpå må nämnas motiv av övervägande politisk natur och det ganska vanliga förhållandet, att en utländsk medborgare har inflyttat till Sverige i avsikt att stanna och därför önskar omedelbart vinna samhörighet med landets egna medborgare. Av nu angivna skäl synes en ovillkorlig anslutning av utländska medborgare till de nationella församlingarna icke böra fortsättningsvis ifrågakomma. Om sålunda församlingsanslutningen framdeles icke bör göras obligatorisk ens för utländska medborgare, följer därav att de nationella församlingarna, om de bibehållas, kommer

att intaga en mer utpräglad särställning i förhållande till övriga församlingar än för närvarande. De senare är nämligen — såsom förut framhållits — helt konstituerade på tvångsanslutningens princip, medan de nationella församlingarna ytterst skulle vila på frivillighetens grund. Sistnämnda förhållande skulle för dessa församlingar vidare medföra, att anslutningens omfattning bleve högst osäker. Med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna härav och jämväl av att inga svenska medborgare framdeles skulle tillhöra nämnda församlingar framstår det som uppenbart, att dessa församlingar icke kan bibehållas utan att samtidigt vara anslutna till vederbörande kyrkliga samfällighet eller tillförsäkrade motsvarande ekonomiskt stöd. Till belysning av det sagda kan framhållas, att enligt en av utredningsmannen verkställd undersökning samtliga svenska medborgares utträde ur ifrågavarande församlingar skulle medföra, att skatteunderlagen enligt 1945 års taxering skulle minska för finska församlingen i Stockholm med 72 procent, för tyska församlingen där med 78 procent och för tyska församlingen i Göteborg med 89 procent. Det kan visserligen framhållas, att antalet finska och tyska medborgare i dessa städer sedan angivna tidpunkt väsentligt ökats, men samtidigt bör understrykas, att denna ökning säkerligen sammanhänger med arbetsmarknads- och andra förhållanden, vars fortvaro måste bedömas såsom ytterst oviss.

Av vad jag förut anfört framgår, att starka principiella och praktiskt-administrativa skäl kan åberopas mot de nationella församlingarnas bibehållande såsom speciella församlingar för vissa utländska medborgare. Härtill kommer att dessa församlingar icke kan tänkas i fortsättningen utgöra självständiga enheter i ekonomiskt hänseende utan med stor sannolikhet måste understödjas med skattemedel, uttagna av andra än församlingarnas egna medlemmar. Från nu angivna synpunkter är jag därför böjd att förorda de nationella församlingarnas upplösning, även om detta av skäl, var till jag i det följande återkommer, icke kan ske omedelbart. I anslutning till detta mitt ställningstagande vill jag emellertid framhålla, att av församlingarnas upplösning ej följer, att särskilda anordningar med avseende å gudstjänst icke skulle kunna vidtagas för här avsedda finsk- och tyskspråkiga utlänningar. Frågan om dylika anordningars vidtagande får emellertid prövas under beaktande av flera olika omständigheter, bland annat ifrågavarande befolkningsgruppers framtida storlek. Beträffande frågans organisatoriska sida vill jag i detta sammanhang inskränka mig till att peka på det sätt, varpå motsvarande fråga lösts i Norrbottens tvåspråkiga församlingar, i vilka finnes anställda präster kunniga i såväl svenska som finska språket.

Såsom jag i min redogörelse för de nationella församlingarnas nuvarande organisation framhållit, innehar de i dessa församlingar anställda kyrkoherdarna av Kungl. Maj:t utfärdade fullmakter å sina tjänster. I den

för kyrkoherden i tyska Göteborgsförsamlingen givna fullmakten har intagits ett förbehåll om skyldighet för honom att av organisatoriska skäl låta sig förflytta till annan församlingsprästerlig tjänst. De för kyrkoherdarna i finska och tyska Stockholmsförsamlingarna utfärdade fullmakterna innehåller däremot icke något motsvarande förbehåll. Även om dessa båda kyrkoherdar likväl skulle kunna förflyttas till annan prästerlig tjänst eller om de finnes böra överföras på någon slags indragningsstat, är ifrågasvarande befattningshavare i varje fall garanterade den rätt till avlöningsförmåner, som innefattas i fullmakterna. Motsvarande gäller beträffande kyrkoherden i tyska Göteborgsförsamlingen, därest han förflyttas till lägre församlingsprästerlig tjänst. Någon utredning om huru de organisatoriska och ekonomiska frågor, som rör kyrkoherdetjänsternas nuvarande innehavare, skall lösas vid församlingarnas avveckling föreligger icke. Ej heller åtskilliga andra frågor, som är förknippade med församlingarnas upplösning, är närmare utredda. Flera av dessa senare frågor är av ekonomisk natur och av komplicerad beskaffenhet. Det synes mig därför nödvändigt, att en utredning beträffande här berörda frågor verkställs, innan en upplösning av församlingarna kan ske.

I avvaktan på församlingarnas upplösning synes mig emellertid angeläget, att nu gällande anslutningsbestämmelser revideras. Vid denna revision av bestämmelserna bör tillämpas i huvudsak följande grunder. De svenska medborgare, som vid tidpunkten för de ändrade bestämmelsernas ikraftträdande är medlemmar av församlingarna, skall äga rätt att kvarstå i dessa, så länge de är bosatta i respektive städer. Inga svenska medborgare skall emellertid vara skyldiga eller äga rätt att efter nämnda tidpunkt inträda i församlingarna. Finska och tyska medborgare av evangelisk-luthersk trosbekännelse, som är bosatta i respektive städer, skall vara skyldiga att tillhöra församlingarna, därest ej domkapitlet på grund av föreliggande särskilda omständigheter annat medgiver. Beträffande andra utlänningar skall gälla, att de som vid förenämnda tidpunkt är medlemmar av församlingarna skall äga kvarstå i dessa, så länge de är bosatta i respektive städer. Vidare skall utlänningar, som icke är finska eller tyska medborgare men är finsk- eller tyskspråkiga, äga rätt att efter anmälan inträda i församlingarna, därest de är av nyssnämnd trosbekännelse och är bosatta i respektive städer. Barn (även adoptivbarn) till föräldrar, som är medlemmar av församlingarna, skall, så länge de är under 18 år och vistas i föräldrahemmet, tillhöra samma församling som föräldrarna, eller om dessa tillhör olika församlingar, den församling vårdnadshavarna (vårdnadshavaren) bestämmer. Vad här sagts skall icke gälla för sådan person, som enligt särskilda bestämmelser skall kyrkobokföras i hovförsamlingen eller i mili-

tär församling. De ändrade bestämmelserna — som i sin tur kan föranleda att Kungl. Maj:t bör jämka nu inom församlingarna tillämpade grunder för rösträtt — bör träda i kraft vid tidpunkt, som Kungl. Maj:t bestämmer.

Av skäl som kammarkollegiet anfört anser jag att de av mig nu förordade anslutningsbestämmelserna kan utfärdas i administrativ ordning. Då emellertid de nya bestämmelserna — såsom jag strax skall närmare beröra — aktualiserar frågan om ekonomiskt stöd åt de nationella Stockholmsförsamlingarna samt förutsättningarna för detta stöd sammanhänger med anslutningsbestämmelsernas utformning, synes grunderna för dessa böra underställas riksdagens godkännande.

Därest anslutningsbestämmelserna utformas enligt nu angivna grunder, torde man få räkna med, att församlingarnas medlemstal kan komma att under vissa förutsättningar avsevärt sjunka, vilket i sin tur påverkar församlingarnas skatteunderlag. För de båda nationella Stockholmsförsamlingarna, vilka icke tillhör huvudstadens kyrkliga samfällighet, kan en inträdd minskning av skatteunderlagen medföra, att utdebiteringen måste höjas väsentligt över den nuvarande. Önskvärt vore därför, att möjlighet finnes att vid minskning av församlingarnas skatteunderlag lämna dem ekonomiskt stöd, så att utdebiteringen icke stiger på nyss angivet sätt. Utredningsmannen har — visserligen från andra utgångspunkter — diskuterat olika alternativ för dylikt stöd, för vilka jag tidigare redogjort. Under förhandenvarande förutsättningar synes mig lämpligast att ekonomiskt stöd, i mån av behov, gives i form av bidrag till prästlönerna ur kyrkofonden. Framhållas bör, att ett mindre lönetillskott ur kyrkofonden redan utgår till kyrkoherden i finska församlingen i Stockholm. Någon ändring av kyrkofondslagen för att de föreslagna lönebidragen skall kunna utgå ur kyrkofonden är ej erforderlig. Dessa synes nämligen kunna bestridas ur kyrkofonden jämlikt 6 § andra stycket 4) nämnda lag. Emellertid måste riksdagens godkännande av grunderna för lönebidragen inhämtas. Jag förordar därför, att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande att under förut angivna förutsättningar bevilja ifrågavarande församlingar bidrag ur kyrkofonden högst med belopp motsvarande avlöningen till i församlingarna anställda präster.»

Motionerna.

I motionerna I: 453 och II: 568 hemställes, »att riksdagen i anledning av proposition nr 205 ville i anslutning till vad som föreslagits av Stockholms domkapitel och församlingsdelegerade samt av kammarkollegium besluta finska församlingens anslutning till Stockholms kyrkliga samfällighet».

I motiveringen har motionärerna bland annat anfört, att man ej nödvändigt behövde tänka sig samma lösning för den finska församlingen som för de tyska. Härför talade bland annat att det rådde en intimare gemenskap mellan Sverige och Finland än mellan Sverige och icke-skandinaviska länder. Den finska församlingen utgjorde en viktig kontaktpunkt, dit ej blott enskilda personer utan även svenska myndigheter kunde vända sig i olika angelägenheter. Det vore vidare opåkallat att likforma den finska församlingen med de tyska, till vilka endast evangelisk-lutherska trosbekännare kunde vara anslutna, enär det vore känt att den finska församlingen icke ville uppge sin ekumeniska karaktär, som den ansåge som en tillgång. Slutligen skulle en upplösning av finska församlingen, i Finland, där frågans behandling följdes med stor uppmärksamhet, uppfattas som bristande generositet.

I motionerna I: 462 och II: 580 hemställes, »att riksdagen måtte med beaktande av vad i motionen anförts avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 205».

Motionärerna har anfört, att de av departementschefen anförda skälen icke syntes väga så tungt att de motiverade ett upplösande av ifrågasvarande församlingar, som under århundradenas lopp vuxit ut till livskraftiga och aktiva församlingar. Det vore olyckligt att nu genomföra sådana anslutningsregler som inom en snar framtid skulle medföra en upplösning av församlingarna. Anslutningsreglerna borde i stället ändras så att tvångsanslutningen för svenska medborgare upphävdes men att de som enligt nuvarande regler ägde rätt att tillhöra församlingarna även i fortsättningen skulle äga dylik rätt. Vidare torde tvånget för finska och tyska medborgare att tillhöra församlingarna böra uppmjukas genom en dispensbestämmelse.

Utskottet.

Såsom framgår av departementschefens anförande avses att de nationella församlingarna skall upplösas, sedan vissa organisatoriska och ekonomiska frågor blivit närmare utredda. I avvaktan på församlingarnas upplösning har departementschefen funnit angeläget att nu gällande anslutningsbestämmelser revideras och har i sådant hänseende angivit vissa grunder för nya anslutningsregler, vilka synes utgöra en förberedelse till församlingarnas upplösning. Utredningsmannens förslag däremot, som varit föremål för remissbehandling, går visserligen ut på en revidering av anslutningsbestämmelserna, innebärande bland annat ett upphävande av tvångsanslutningen för svenska medborgare, men syftar icke till ett upplösande av församlingarna. Tvärtom har utredningsmannen för att möjliggöra för-

samlingarnas fortbestånd efter genomförandet av de av honom föreslagna ändringarna i anslutningsreglerna föreslagit en anslutning av de finska och tyska församlingarna i Stockholm till huvudstadens kyrkliga samfällighet. — Tyska församlingen i Göteborg har sedan länge ekonomisk gemenskap med kyrkliga samfälligheten där.

Varken nu berörda församlingar eller tidigare hörda myndigheter och kommunala organ har, såvitt framgår av propositionen, beretts tillfälle att yttra sig över de av departementschefen föreslagna grunderna för ändrade anslutningsregler eller hans uppfattning att församlingarna framdeles bör upplösas.

Representanter för finska och tyska församlingarna i Stockholm har inför utskottet sammanstående uttalat, att det nuvarande tvånget för svenska medborgare att tillhöra de nationella församlingarna bör upphävas och att vissa andra modifikationer i anslutningsreglerna kan vidtagas samt att församlingarna i samband med sådana ändringar av anslutningsreglerna bör anslutas till huvudstadens kyrkliga samfällighet. Tyska församlingen i Göteborg har i en till utskottet inkommen skrift förklarat sin anslutning till dessa synpunkter.

Utskottet anser, att tvångsanslutningen för svenska medborgare icke längre bör upprätthållas. Enbart ett upphävande av sådan tvångsanslutning torde icke, åtminstone för den närmaste tiden, kräva några särskilda åtgärder i ekonomiskt hänseende till tryggnad av församlingarnas fortbestånd.

Huruvida ytterligare ändringar eller jämkningar i nuvarande anslutningsbestämmelser bör vidtagas i den riktning departementschefen angivit finner utskottet icke vara möjligt att bedöma utan att samtidigt taga ställning till spørsmålet huruvida församlingarna skall bibehållas. Innan frågan om en upplösning av församlingarna aktualiseras bör emellertid de frågor av organisatorisk och ekonomisk art, som kan vara förknippade med församlingarnas upplösning, klarläggas genom en utredning av det slag departementschefen angivit. Anser man att församlingarna även i fortsättningen bör bibehållas ehuru med reviderade anslutningsbestämmelser exempelvis i enlighet med vad utredningsmannen föreslagit synes dock såsom utredningsmannen anfört böra övervägas att ansluta de finska och tyska församlingarna i Stockholm till huvudstadens kyrkliga samfällighet. Tyska församlingen i Göteborg är såsom förut nämnts redan delaktig i den kyrkliga samfälligheten där. En sådan lösning kan dock icke genomföras utan att ändring vidtages åtminstone i lagen om församlingsstyrelse i Stockholm. Skulle en sådan utväg anses böra väljas torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att framlägga förslag till erforderliga lagändringar.

På grund av det anförda anser sig utskottet icke böra tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och finner ej heller anledning tillstyrka det i motionerna I: 453 och II: 568 framlagda förslaget.

Utskottet får därför hemställa,

A) att riksdagen icke måtte bifalla de genom propositionen framlagda förslagen;

B) att motionerna I: 462 och II: 580 måtte anses besvarade genom vad utskottet ovan hemställt;

C) att motionerna I: 453 och II: 568 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 12 maj 1953.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Branting, Olofsson, Lundgren, John Johansson, fru Wallentheim och herr Englund;

från andra kammaren: herrar Rylander, Lindberg, Landgren, Gezelius, Norrby, Ekström, Andersson i Björkäng och Lundqvist.

Reservationer

1) av herr *Gezelius* beträffande utskottets motivering.

2) av herrar *Lindberg* och *Ekström*, som ansett att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Frågan om en omprövning av de nationella församlingarnas ställning inom den svenska kyrkoorganisationen är ett spörsmål, som varit aktuellt under många år. Redan för ett tjugotal år sedan gjorde sålunda ett antal ledamöter av kyrkofullmäktige i Göteborg en framställning hos Kungl. Maj:t om upphävande av den rådande gemenskapen i ekonomiskt och administrativt hänseende mellan stadens territoriella församlingar och den tyska Göteborgsförsamlingen. Sedan framställningen remissbehandlats, uppdrog Kungl. Maj:t år 1935 åt kammarkollegiet att närmare utreda ifrågavarande ärende, vilken utredning dock av särskild anledning ej blev verkställd. Tio år senare beslöt riksdagen i anledning av en inom första kammaren av herr *Sjödahl* väckt motion — över vilken yttranden in-

hämtats av vederbörande församlingar, domkapitlen i Stockholm och Göteborg samt kammarkollegiet — att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av frågan, huruvida särskilda åtgärder borde vidtagas, varigenom den tvångsvisa anslutningen till de tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg samt församlingar av motsvarande art kunde avskaffas. Den av riksdagen begärda utredningen verkställdes därefter av en utav Kungl. Maj:t särskilt tillkallad utredningsman, vars år 1947 avlämnade betänkande i frågan sedermera varit föremål för remissbehandling. Ärendet har därefter vilat i avvaktan på genomförandet av ny religionsfrihetslagstiftning.

På grundval av det i ärendet föreliggande — med hänsyn till ärendets art — förhållandevis omfattande utredningsmaterialet har frågan om de nationella församlingarna upptagits i proposition till årets riksdag. I propositionen förordas, att de nationella församlingarna skall upplösas, sedan vissa organisatoriska och ekonomiska frågor, vilka är förknippade med församlingarnas upplösning, blivit närmare utredda. Därjämte föreslås i propositionen *dels* nya bestämmelser om medlemskap av nationell församling, vilka skall gälla, intill dess berörda församlingar kan upplösas, *dels ock* bemyndigande för Kungl. Maj:t att under ifrågavarande övergångsperiod vid behov bevilja församlingarna visst bidrag ur kyrkofonden.

De i propositionen framlagda förslagen avviker från vad utredningsmannen i sitt betänkande föreslagit. Utredningsmannen har nämligen — med utgående ifrån de nationella församlingarnas bibehållande — förordat nya bestämmelser om medlemskap av sådan församling samt de finska och tyska Stockholmsförsamlingarnas anslutning till huvudstadens kyrkliga samfällighet.

Vad utredningsmannen föreslagit har vid betänkandets remissbehandling från vissa håll starkt kritiserats. Sålunda har statskontoret funnit sig böra bestämt förordade de nationella församlingarnas upplösning. Samma yrkande har även framförts av en reservant inom kammarkollegiet (dåvarande generaldirektören Sverne), av två reservanter inom Göteborgs domkapitel (herrar Sjödahl och Ohlon) samt, såvitt angår den tyska Göteborgsförsamlingen, av en betydande minoritet inom stadens kyrkofullmäktige. Kammarkollegiets majoritet, som förordat församlingarnas bibehållande, har beträffande anslutningsbestämmelsernas utformning anfört vägande invändningar mot utredningsmannens förslag och uttalat sig för att svenska medborgare borde varken vara skyldiga eller — med ett mindre undantag — äga rätt att tillhöra nationell församling. Överståthållarämbetet har intagit den ståndpunkten, att församlingarna bör bibehållas endast under förutsättning att dessa kan klara sig utan svenskt statligt eller kommunalt ekonomiskt stöd.

Enligt utskottets mening har frågan om de nationella församlingarnas bibehållande eller upplösning blivit genom vad i ärendet förekommit i er-

forderlig utsträckning belyst. Omnämnas bör, att frågan om församlingarnas upplösning upptogs av kammarkollegiet redan i dess yttrande över den år 1945 väckta riksdagsmotionen i ämnet. Att nu — såsom gjorts gällande — upptaga frågan om de nationella församlingarnas bibehållande eller upplösning till en ny särskild utredning synes icke påkallat. I propositionen har lämnats en ingående redogörelse för samtliga de omständigheter, som kan anses vara av värde för bedömande av frågan, huruvida församlingarna bör bibehållas eller upplösas. Av utredningen i ärendet framgår klart, att de speciella organisatoriska och ekonomiska följdfrågor, som är förknippade med församlingarnas upplösning och som föreslås senare skola närmare utredas, icke är av den art, att de lägger hinder i vägen för en upplösning. Såsom i propositionen avses synes lämpligt, att ställning nu tages till frågan, huruvida församlingarna bör upplösas. Att denna fråga besvaras jakande bör självfallet utgöra en nödvändig förutsättning för att kostnader nedlägges för utredning av ovannämnda följdfrågor.

Utskottet har vid sin behandling av ärendet funnit tungt vägande skäl tala för de nationella församlingarnas upphörande såsom särskilda svenska kyrkokommunala enheter. Till stöd för denna sin uppfattning får utskottet anföra följande.

Såsom i propositionen framhållits är den nuvarande tvångsanslutningen av vissa svenska medborgare till de nationella församlingarna icke längre möjlig att bibehålla. Ej heller föreligger något verkligt behov av att bibehålla den nuvarande valfriheten för vissa svenska medborgare att tillhöra nationell församling. Som regel måste nämligen förutsättas, att svenska medborgare behärskar svenska språket och även i övrigt är så försvenskade, att de har samma möjlighet som andra svenska medborgare att delta i församlingslivet i en territoriell församling. Att vissa svenska medborgare för närvarande äger en fakultativ rätt att tillhöra nationell församling framstår i dagens läge såsom ett privilegium, för vars bibehållande inga bärande skäl föreligger. Därest nämnda valfrihet skall bestå, kan med fog även andra svenska medborgare göra anspråk på en motsvarande rättighet. Det är vidare, såsom erfarenheten visat, i fortsättningen icke lämpligt att bibehålla en undantagslös tvångsanslutning av utländska medborgare till de nationella församlingarna. Fall har nämligen förekommit, då utländska medborgare av politiska eller andra skäl haft en bestämd motvilja mot att tillhöra viss nationell församling.

Utredningsmannen och alla remissinstanser, utom överståthållarämbetet, har vid ärendets behandling uttalat att, därest tvångsanslutningen av svenska medborgare till de nationella församlingarna upphäves, åtgärder måste vidtagas för att trygga de finska och tyska Stockholmsförsamlingarnas ekonomi, exempelvis genom församlingarnas anslutning till huvudstadens kyrkliga samfällighet. Behovet av dylika åtgärder bleve givetvis än mer uppenbart, om den fakultativa anslutningsrätten för svenska med-

borgare upphäves och den obligatoriska skyldigheten för utländska medborgare att tillhöra församlingarna uppmjukas.

Enligt utskottets mening kan de nationella församlingarnas bibehållande i deras nuvarande gestaltning icke anses vara ett så vägande svenskt intresse, att deras existens och verksamhet bör tryggas genom rätt betydande ekonomiska bidrag av medel, som genom beskattning uttages av medlemmarna i Stockholms respektive Göteborgs samtliga territoriella församlingar. De ifrågavarande i Stockholm eller Göteborg vistande utländska medborgarnas intressen i här berörda hänseenden torde säkerligen kunna i skäligen utsträckning tillgodoses genom andra, mindre kostnadskrävande anordningar, t. ex. genom gudstjänsthållning i viss utsträckning i respektive kyrkor m. m. genom i vederbörande städer anställda präster, som behärskar det främmande språket — finska eller tyska, eller alltså på ungefär samma sätt som motsvarande intressen tillgodosettes i vissa norrländska församlingar. Den reciprocitet länderna emellan, vartill nödig hänsyn bör tagas, ej minst i förhållande till våra närmaste grannländer, kan i varje fall icke härvid påkalla några mera omfattande åtgärder. Utskottet vill i detta hänseende hänvisa till att de svenska utlandsförsamlingarna i Helsingfors och Berlin icke åtnjuter några motsvarande ekonomiska bidrag från finskt respektive tyskt håll. Dessa församlingar, som bildats på svenskt initiativ och tillhör svenska kyrkan, stöddes ekonomiskt av svenska staten bland annat därigenom, att de i församlingarna anställda prästerna avlönas och pensioneras med medel ur den svenska kyrkofonden.

I avvaktan på de nationella församlingarnas upplösning synes angeläget att nu gällande anslutningsbestämmelser revideras. Vid denna revision anser utskottet böra tillämpas i huvudsak de grunder, som departementschefen förordat. Utskottet tillstyrker även vad departementschefen föreslagit beträffande bidrag ur kyrkofonden till avlönande av i finska och tyska Stockholmsförsamlingarna anställda präster under ifrågavarande övergångstid.

I anledning av vad som anförts och föreslagits i motionerna I: 453 och II: 568 får utskottet uttala, att från de synpunkter, som utskottet ovan anlagt på frågan om de nationella församlingarnas bibehållande eller upplösning, några skäl icke kan anses föreligga för att i förevarande hänseende göra någon åtskillnad mellan den finska församlingen i Stockholm å ena sidan samt de tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg å andra sidan.

I motionerna I: 462 och II: 580 har uttalats, att departementschefen i propositionen icke anført andra skäl mot församlingarnas bibehållande än att församlingarna innebär undantag från den i Sverige tillämpade huvudregeln, att här bosatta utländska medborgare skall tillhöra de territoriella församlingarna, att församlingarna medför administrativa nackdelar i första hand för huvudstadens uppbořdsorgan samt att, även om många utlänningar

betraktar det som en förmån att få tillhöra en nationell församling, andra av dem kan ha en motsatt uppfattning. I anledning av vad i motionerna sålunda anförts får utskottet framhålla, att motionärerna synes ha förbisett bland annat de för ärendets bedömande mycket betydelsefulla ekonomiska synpunkter, som departementschefen anlagt på förevarande fråga.

Under åberopande av vad utskottet ovan anfört får utskottet hemställa,

att riksdagen, med avslag å motionerna I: 453 och II: 568 samt I: 462 och II: 580, måtte bifalla vad Kungl. Maj:t föreslagit i förevarande proposition, nr 205.
